

Zágoni Balázs

Szamosparti Hollywood

A budai Vitéz János gimnázium udvarán álló platánfa időlagutakat rejt. Erre már többen rájöttek a hetedik osztályból, így voltak közülük olyanok, akik Mátyás király udvarába [Mészöly Ágnes: *A királyné violája*], a kiegyezés kori Budapestre [Wéber Anikó: *Az ellenállók vezére*] vagy az ötvenhatos forradalom kellős közepébe [Kiss Judit Ágnes: *Kórház az osztályteremben*] kalandoztak.

Karola, Bende és Fejő egy filmarchívumi látogatáson kapott lehetetlen feladat miatt döntenek úgy, hogy megpróbálnak visszajutni 1914 júniusába, felkutatni a később Oscar-díjas filmrendezőt, Michael Curtizt, akit akkor még csak Kertész Mihály-nak hívnak. Kertész is épp egy dániai tanulmányútról tér vissza Budapestre, majd Janovics Jenő színházigazgató és filmproducer meghívására Kolozsvárra utazik, hogy megrendezze *A tolonc* című némafilmet. Az alábbi részlet az első forgatási napon játszódik.

– Nem lesz ez így jó, Szentgyörgyi bátyám! – állította le az első felvételt Kertész. Fekete László értetlenül dugta ki a fejét a gép mögül.

– Látni akarom a félelmet! Itt vannak a batyudban az ellopott ékszerek: rettegsz, hogy elfognak. Lássam azt a rémületet a szemedben!

Az öreg színész nem mondott semmit, csak bólintott, és visszaballagott a fűben leszúrt kis mogyoróvesszőhöz, ami a kiindulópontot jelezte.

– Handling! – kiáltotta el magát Kertész.

Szentgyörgyi előbb zavartan nézett, nem szokta meg a dán vezényszót, de látva, hogy Fekete már tekeri a kurbli, megindult a kamera felé, s közben rémülten tekintgetett hátra.

– Hold! Állj! De ide bele a kamerába, Szentgyörgyi bátyám, hogy lássa a publikum is azt a rémületet!

– Nem baj, hogy én épp a városból szökök, Kertész öcsém?

– Nem értem a problémát.

– Hát kérlek szépen, az a probléma – tette csipőre a kezét –, hogy ha üldöznének a csendőrök, akkor onnan jönnek, a városból. Ezért nézek én is hátra, a város felé.

– De itt van a felvevőgép, Pista bátyám, ide kell nézni.

– Hát a masinát nem lehet áttenni?

– Nem, mert látszódnia kell a háttérben a városnak is.

– Én józan paraszti ésszel nem érem fel, hogy miér’ előre rémüldöznek, ha hátulról jöhet a veszedelem. De hát én nem értek a kinematográfiához, úgyhogy teszem, amint Kertész öcsém dirigál.

Majd visszabandukolt a jelhez, de a „handling” után most annyira forgatta a szemét a kamera felé, hogy az sem volt jó.

– Én tudom, hogy a mozi új mesterség, Pista bátyám, de meg kell érteni, hogy a kamera itt van ni, egy méterre tőled, nem kell olyan nagy grimaszokat vágni, mert nem a színházban vagyunk, és nem a leghátsó sorban ülő pápaszemes öreganyámnak kell látnia.

– Az előbb még nagy rettegést akartál, Mihály! – vágott vissza paprikásan Szentgyörgyi.

– Igen, de nem épp ekkorát. Moderálni kell egy kicsit. Psylander egyből tudná, hogyan kell csinálni.

– Akkor miért nem Psylander alakítja a magyar csavargót?! – dobta le a földre a tarisznyáját Szentgyörgyi.

Kertész nyelt egyet, de az arca rezzenéstelen maradt.

– Még egyszer felvesszük. Utoljára – tette hozzá, kicsit engedékenyebben, majd Fekete Lászlóhoz fordult.

– Lacikám, igazítsd a képet a művész úr után. Úgy láttam, nem elég centrális.

László felemelte a fejét.

– Mi nem centrális?

– Nincs közepén a színész. Dániában erre mindig odafigyelnek.

Fekete László kiegyenesedett, nyújtzkodott egyet, majd finoman megfogta a Kertész vállát.

– Van egy perced, rendező úr, kérlek?

Kertész vonakodva bár, de bólintott, öt perc szünetet rendelt el, és elindultak kettesben a poros út mentén.

– Mihály, ezek önérzetes emberek és jó színészek. Szentgyörgyivel ezt nem teheted. Mi lesz, ha megharagszik, és holnap ki sem jön a forgatásra?

– Olyan nincs! Szerződése van.

– S ha azt mondja, hogy inkább nem kell neki az a napidíj? Honnan szerzel holnapra egy új Mravcsákot? S hogyan magyarázod meg az elvesztegetett napot Janovicsnak?

– De Laci, Janovics engem hívott ide rendezni! Gondolom, nem véletlenül. Dániában a rendező az atyaúristen a filmezési platón!

– Na látod, ez a másik, amit mondani akartam. Én is Bécsben tanultam a mesterséget még a tavasszal, de tudom, hogy kezdő vagyok. Ez a filmezés egy új dolog, mindnyájan kezdők vagyunk. Egy kis alázat nem árt. Nem kell állandóan Dániával jönni, mert csak megutáltatod magad.

Kertész szembefordult Feketével, akinél három évvel volt idősebb, és tíz centivel magasabb.

– Kikérem magamnak! Én nem vagyok ámátór. Én August Bloom mellett dolgoztam Koppenhágában, és az *Atlantiszban* Valdemar Psylanderrel játszottam! Csak a magad nevében beszélj, kérlek!

Fekete megvonta a vállát, és visszaballagott a felvevőgéphez.

– Újravesszük! – kiáltott Kertész. – És az operátor most figyel arra, hogy centrális legyen a kompozíció!

A következő jelenetet viszont, meglepő módon, maga Fekete állította le.

– Állj, belóg a fiatalember!

A fiatalember Fejő volt, aki gyanútlanul felült az út kőkerítésére.

– Ha megkérhetem a fiatalembert, hogy is hívják, ne haragudjon...

– Ferenc József – nyújtotta lendületesen előre a kezét Fejő.

– No, akkor szervusz... Jóska – rázott kezét Fekete meglepetten. – Inkább gyere ide a kamera mögé!

Fejónak nem kellett kétszer mondani. Karola vigyorogva figyelte, hogy a mindig durcás fiú a következő órában milyen csillogó szemmel tüsténkedik Fekete László mellett: igazgatja a sötétítő vásznat, adja az új filmkazettát, sőt, később már ő maga cseréli a gépben.

Fél tizenegykor a csapat lejjebb költözött, a házsongárdi kertek végébe. Szentgyörgyinek mára nem volt több szerepe, így hazament. Tizenegyre várták Jászai Marit, akiért az automobil külön lement a főtéri Központi Szállodához.

A forgatást nem verték nagydobra, ennek ellenére valahogy mégiscsak híre mehetett, mert bábész sokaság gyűlt össze, hogy lássa a budapesti sztárszínészt, a nemzet nagyasszonyát, élete első filmfelvételén. Hamarosan két csendőr is megjelent, fenntartani a rendet, de mivel rendetlenség nem volt, néhány „tessék, kérem, hátrébb menni” után ők maguk is elvegyültek a kíváncsi tömegben. Amikor a kocsifefékezett a stáb mellett, a hátsó ülésen a fejkendős, tizenkilencedik századi parasztasszonynak öltözött Jászai Marival, áhítatos csend telepedett a körülállókra. Fekete László odasietett, kinyitotta a kocsiajtót, Jászai kiszállt, mögötte egy fiatal hölgy, két „Max Factor” feliratú piperetáskával. Jászai kedvesen köszönt egyet jobbra, egyet meg balra. Egy kislány odaszaladt és mezei virágcsokrot nyomott a kezébe, egy középkorú férfitől pedig kilenc szál frissen vágott rózsát kapott. Majd a kissé megilletődött Kertészhez fordult, és kezet nyújtott neki.

– Direktor úr, rendelkezék velem!

Kertész arca felderült.

– A történetben ott tartunk, amikor Sára tizenöt év börtön után végre szabadul, és a fák közül kilépve megpillantja szülőfaluját. Arra kérem a művésznőt, hogy a hála és a megihatódás látszódjék az arcán!

Fekete László mutatott valamit Fejónak, aki már szaladt, és rutinosan szűrta le a mogyoróvesszőt egy orgonabokor mellé. Közben a sofőr a csomagtartóból kivett egy fonott kerti széket, a fiatal hölgy az egyik piperetáskából pedig elővette a sminkkészletet, majd Fekete Lászlóhoz fordult.

– Lila vagy ciklámen lesz, operatőr úr? – kérdezte.

Fekete előbb a nap állását figyelte, majd a fákat, amelyek közül Jászainak ki kell lépnie.

– Inkább lila.

A hölgy bólintott, és a lila sminkkel máris munkához látott.

– Kedves művésznő – magyarázott Kertész a fonott székben sminkelődő Jászainak –, előre jön a gép felé, és a fa előtt jobbra fordul, tesz még két lépést, az ég felé emeli a kezét, majd összekulcsolja, és hálát ad. Előbb azt mondom, „Handling!”, akkor az operatőr elindítja a gépet, majd azt mondom, „Tessék!”, akkor kérem szépen elindulni.

Jászai bólintott, majd, mint aki világéletében ezt csinálta, a megadott jelhez ment. Az első felvételnél még kicsit bizonytalan volt a megállásban és fordulásban, egyszer egyenesen a kamerába is belenézett, de a második már egészen jól sikerült. Így érezte Fejő, Karola és Bende is, noha valahányszor Jászaira nézett, neki a lila smink miatt a *Holtak hajnala* című zombifilm jutott eszébe. Fekete László is elégedetten csettintett, csak Kertész ingatta a fejét.

– Lacikám, azt hiszem, megint nem volt centrális a művésznő.

A három fiatal úgy érezte, hogy „Lacikám” most fog robbanni. Feketének valóban minden önuralmára szüksége volt, de végül türtőztette magát. Csendben Kertészhez fordult.

– Mihály, én kezelem a gépet, vagy te?

– De most hamarabb fordítottad jobbra, mint az előzőnél. Láttam! Szerintem levágtad a művésznőt.

– Szerinted. De azt nem vetted észre, hogy most a művésznő is kicsivel hamarabb indult jobbra?! Nyugodt lehetsz, hogy nem vágtam le. Miben fogadunk?

– Kérlek, ne vitatkozz velem! Újravesszük!

Fekete úgy nézett, mint aki legszívesebben leharapná a rendező fejét. Aztán nyelt egyet, mintha gondolatban már túl is lenne rajta, és csak annyit mondott:

– Rendben.

Kertész Jászai Marihoz sietett, és újabb instrukciókat adott, hogy hogyan nézzen, miközben összekulcsolja a kezét. Így nem láthatta, hogy „Lacikám” nem állt vissza a kamera mögé, hanem intett Fejónak, ő maga pedig beült a megüresedett sminkesszékbe. Fejő értetlenül mutatott önmagára, de Fekete határozottan bólintott.

– Ki akartad próbálni, nem?

Fejő félve bólogatott, majd a kamera mögé lépett. Bende és Karola a lélegeztetőket is visszafojtották.

– Aztán egyenletesen tekerd azt a kurbli, Jóska, mert ha nem, a művésznő az egyik pillanatban csak vánszorog, a másikon már futni fog a vásznon! – mondta még Fekete.

– Rendben – hebegte Fejő, és még kérdezett volna valamit, de ekkor Kertész elkiáltotta magát:

– Handling! Tessék!

Jászai ismét előjött a fák közül, felnézett az égre, és összekulcsolta a kezét.

– Remek, művésznő! Reméljük, az operá...

Ekkor vette észre Fejót a gép mögött, majd Feketét a székben ülve. Dühös mozdulattal kért magyarázatot. Válaszul az operátor széttárta a kezét.

– Én csak egy átműtő vagyok, rendező úr. Szerintem ez a fiatalember jobban meg tudja csinálni, mint én.

Fejő fülig vörösödött. De Kertész is.

– Még egyszer felvesszük! Az operátort azonnal kérem a géphez!

Ezzel visszafordult Jászai felé.

– Valami újabb instrukció, direktor úr? – kérdezte Jászai, és mintha egy szemernyi ironia lett volna a hangjában.

– Minden tökéletes volt, művésznő. Sajnos a technika miatt... Handling!

De Fekete László mozdulatlanul ült a székben, csak Fejő felé intett.

– Éés tessék!

Fejő remegő kézzel próbálta egyenletesen tekerni a kurbli, majd éppen abban a pillanatban, amikor Jászai jobbra indul, a kamerával lekövetni.

– Éés ennyi.

– Te, Jóska, aztán vigyázzál a sötétítővel. Mi, ott Bécsben, rendesen bébugyoláljuk a gépet, nehogy fényt kapjon a szalag!

Fejő rémülten nézett az operatőrre, de Fekete Laci rákancsintott. Karola és Bende nem állták meg, hogy magukban ne kuncogjanak.

Kertész villámló tekintettel fordult Feketéhez.

– Ha az operatőr nem akar dolgozni, hazamehet!

Feketének sem kellett kétszer mondani. Felállt, vette a kalapját, majd teátrálisan meghajolt előbb Jászai, majd Karola és a többiek felé.

– Ajánlom magamat!

Ezután gyors léptekkel megindult a közelben várakozó konflisok felé.

Miután beült, és a konflis elindult vele a belváros irányába, minden tekintet előbb Kertészre, majd Fejóra szegeződött.

Kertész észrevehetően elbizonytalanodott. Eddig abban a hitben volt, hogy ha erős kézzel irányítja a csapatot, akkor senki nem kérdőjelezi meg a tapasztalatát és a rendezői tekintélyét. De épp most, amikor Jászaival forgat, amikor minden szem rajta, épp most hagyja faképnél ez a senkiházi! Ez roppant kínos. Magabiztos arckifejezést erőltetett magára, és odaballagott Fejőhoz. Most minden ezen a furcsa legényen múlik. Hangja nyugodt volt, de a szemében Fejő félelmet vélt felfedezni.

– József, tudod kezelni a kamerát?

Mintha Kertész minden idegszála egy igenre sóvárgott volna. Fejő viszont hosszú másodpercekig meg sem mukkant. Eszébe jutott, hogy kezdetben látni akarta lebukni ezt a pasast, akit egy hantahősnek gondolt, majd mikor ráébredt, hogy egy kicsit talán hasonlítanak egymásra, mégis drukkolni kezdett neki. Ellenben ma, mihelyst látta, hogyan bánik az emberekkel, kiváltképp ezzel a nagyon helyes Fekete Lacival, legszívesebben ő is itt hagyta volna.

Igen ám, de Kertész nem azt kérdezte, hogy akarja-e kezelni a kamerát, hanem hogy tudja-e. És az előbb Fejő azt érezte, hogy igen, tudja! Egyenletesen tekerte, és épp jókor mozdult jobbra. Ráérezett valamire! Olyan volt, mint amikor Counter-Strike-ban elsöre sikerül végigcsinálni egy igazán nehéz pályát. És ez több volt, mint a Counter-Strike. Neki, az örök lúzernek, most végre valami igazán fontos dolog sikerült. Mit tegyen? Jászai Marira pillantott, majd a körülállókra, aztán vissza Kertészre. És bólintott.

– Igen, azt hiszem, tudom.

